

Lieve gemeente,
*Iemand zegt iets
 wij horen het niet,
 verdoofd als wij zijn...*

*Iemand wijst,
 wij kijken de andere kant op,
 verblind als wij zijn...*

*Iemand grijpt ons vast,
 argumenteert en smeekt: luister!
 Wij keren ons om, onaangedaan...*

*Het wordt stil, ijsig stil
 dan klinkt zachtjes een stem,
 begint iemand te zingen
 over een andere tijd,
 over andere mogelijkheden,
 over een andere Mens,
 over mij, over jou, maar dan anders:
 met oren die horen
 met ogen die zien
 met een hart dat geraakt worden wil.*

*Zing Johannes,
 zing je lied,
 zing in mij een ander licht,
 zing mij Gods licht in...*

Met dit gedicht van Felicia Dekkers zijn we vanmorgen onze lezingen begonnen over Johannes de Doper.

Degene die vlak voor de periode dat Jezus zelf begon met zijn verkondiging van het rijk van God, Gods nieuwe wereld, daar ook al openlijk over sprak en zo voor hem de weg baande.

Johannes werd door God geroepen, lazen we.

Wij zouden zeggen: Johannes wordt enthousiast over het Woord van God, over het verhaal van de Bijbel en hij gaat ermee aan de slag.

Het spreekt hem aan en hij besluit om actief te worden.

En waar en wanneer gebeurt dit?

In een uithoek van de wereld en van het grote Romeinse Rijk dat toen over de wereld heerste.

En het gebeurt in het vijftiende jaar van keizer Tiberius.

Opvallend is dat Lukas steeds in de eerste drie hoofdstukken van zijn evangelie met zo'n plaats- en tijdsaanduiding begint.

Waarom doet hij dat en waarom is dat zo belangrijk?

Gaat het hierbij om een precieze datering: in welk jaar speelt dit alles?

Wanneer precies heeft het plaats gevonden?

Nee, hier zit meer achter.

Het gaat er hierbij om het heersende machtssysteem aan te geven: wie er aan de macht was en hoe dat gebeurde.

Wie hadden de touwtjes in handen en wie zaten er aan de onderkant van de samenleving?

En tegen dat heersende machtssysteem in gebeurt er iets van God.

Er zal een keer komen in het lot van de gewone mensen, er komt een verandering aan.

Johannes gaat die verandering aankondigen en hij doet dat door de mensen op te roepen zich te laten dopen en tot inkeer te komen om zo vergeving van zonden te krijgen.

Misschien zou je in het licht van het hele Lukas-verhaal beter over 'kwijtschelding van schulden' kunnen spreken.

Het Kerst-evangelie van Lukas uit hoofdstuk 2 begint bijvoorbeeld met het decreet van keizer Augustus dat 'heel de bewoonde wereld' dat zijn alle door Rome onderworpen volken, moet worden ingeschreven.

Deze inschrijving heeft geen ander doel dan om nieuwe, zwaardere belastingen op te leggen.

En dan weet je wel wat er gebeurt: mensen verarmen, steken zich in de schulden, vervallen tot slavernij.

'Schuldslavernij' heet dat: je hebt schulden, je kunt ze niet aflossen, dus word je slaaf van je schuldeiser.

En dan maar hopen dat er iemand is, die jou vrijkoopt, die jouw schuld inlost en zo jou "lost".

Het is de oorspronkelijke betekenis van het woord 'verlossing.'

Er is niks nieuws onder de zon, het gebeurt nog steeds.

Denk maar aan de vluchtelingen uit Afrika, die als slaven te werk worden gesteld in Libië, om hun vlucht uit de armoede te kunnen betalen.

Wat Johannes de Doper doet is oproepen tot 'kwijtschelding van schulden'.

Oproepen tot een nieuwe, rechtvaardige wereldorde.

En als dat niet gebeurt, die kwijtschelding van schulden, dan blijft het hele Romeinse machtssysteem overeind.

Johannes doet een oproep tot omkeer.

Wat is omkeer?

Bekering zeiden we altijd.

Omkeer is meer dan alleen een verandering van gezindheid, het is niet alleen een mentale kwestie of een zaak van de ziel.

Omkeer moet in de praktijk van het leven handen en voeten krijgen.

Omkeer moet gedaan worden en te zien zijn.

Vandaar ook die vraag van de mensen aan Johannes: Wat moeten wij doen?

Wat moeten we doen om goed te leven?

En dan komt Johannes met praktische regels: heb je twee hemden?

Geef er dan 1 weg aan iemand die niets heeft.

En wie te eten heeft moet hetzelfde doen.

Wie twee hemden heeft is rijk en wie er geen heeft is arm.

Wie te eten heeft is rijk en wie niet te eten heeft is arm.

En wat houdt omkeer dan in?

Omkeer is een appèl aan de rijke om zich te keren naar de arme.

Als een oproep aan de sterke om zich solidair te betonen met de zwakke.

Alleen zo zal er gebeuren waarover Maria zong in haar lofzang: "Wie honger heeft overlaadt Hij met gaven."

Hij? Doet God dat?

God doet dat toch alleen als wij dat doen.

God werkt door onze handen en in wat wij doen.

Ook de tollenaars willen zich laten dopen.

Zij waren de belastinginnners namens de Romeinse bezetter en daarom waren ze gehaat.

Ze hoorden er niet bij.

Johannes zegt tegen hen om niet meer te vorderen dan is vastgesteld.

Want dat doen ze: meer vragen dan is vastgesteld.

Eigenlijk kunnen ze niet anders, want wat is vastgesteld moeten ze afdragen.

En wat ze extra vorderen is hun broodwinning.

Dus Johannes vraagt van de tollenaars om hun beroep op te geven en naar een andere baan uit te kijken.

Daar zullen de Romeinen niet blij mee zijn.

Met de mensen in het leger gaat het net zo.

Als soldaat van het Romeinse leger mag je na de strijd de bevolking plunderen en zo je inkomsten vergroten.

Maar wat zegt Johannes?

'Niemand uitschudden, niemand afpersen, genoeg nemen met je soldij.

Weg je aangename soldatenleven.

Omkeer is dus niet voor iedereen hetzelfde.

Wat omkeer inhoudt hangt blijkbaar af van je maatschappelijke en economische positie.

Daarom is het persoonlijke en het individuele ook altijd maatschappelijk.

En het is belangrijk als je een Bijbelverhaal leest om dan ook altijd even te kijken naar de maatschappelijke positie van de mensen in het verhaal.

Als het gaat over een verlamde die bij Jezus wordt gebracht, dan weet je: zo iemand is niets en niemand in die samenleving.

Die is uitgesloten van het maatschappelijk verkeer.

Voor een melaatse geldt hetzelfde.

En wordt zo iemand, een verlamde of een melaatse genezen, dan kan hij terugkeren in de samenleving en maakt hij weer een kans om zelf zijn brood weer te verdienen.

Genezingsverhalen zijn dus altijd bevrijdingsverhalen.

Eigenlijk is de Bijbel een ongemakkelijk boek.

Veel van wat daarin staat brengt ons in grote verlegenheid.

Want het boek ondermijnt onze zekerheden en het staat haaks op de normale gang van zaken in onze samenleving en op de dingen die gaan zoals ze gaan.

Waarvan wij misschien vinden dat het niet zo goed is dat die dingen zo gaan, maar ja, doe er maar eens iets aan.

De Bijbel stelt ons een visioen, een droom voor ogen: nieuwe hemel, nieuwe aarde, alle tranen gedroogd en niemand die nog honger lijdt of armoede kent.

Dat is eigenlijk een politieke en economische opgave.

Al die verhalen, gedichten, voorschriften en leefregels houden ons een spiegel voor en leren ons hoe we verantwoordelijkheid kunnen dragen jegens elkaar.

Wat we daarvoor moeten doen en wat we moeten laten.

Maar wat het voor ons zo moeilijk maakt en waarom we zoveel moeite hebben hiermee is dat het lijkt alsof de geldende regels van onze maatschappij het gelijk aan hun kant hebben.

Zo werkt ons systeem nu eenmaal, zeggen we tegen elkaar.

Daar valt toch niets tegen te doen.

En toch wil de Bijbel ons leren dat het anders kan en zo onze hoop op een andere samenleving in leven houden.

Maar, zult u zeggen, gaat het daar nu om in de Bijbel, om maatschappelijk engagement?

Is de Bijbel dan geen religieus of godsdienstig boek?

In de tijd van de Verlichting, in de 18^e eeuw, kwam er in Europa een scheiding tussen godsdienst en staat.

En sinds die tijd werd er gedacht dat godsdienst niets met politiek en economie te maken heeft.

De Bijbel wordt dan uitsluitend gelezen als een godsdienstig boek.

Als de "Heilige Schrift" van een godsdienst: eerst van de Joodse godsdienst en later ook van de christelijke.

En als moderne mensen zijn we geneigd om religie te beschouwen als een privéaangelegenheid.

Voor achter de voordeur.

Als iets voor de zondag, niet voor de maandag en als iets van de ziel, een innerlijke beleving.

Maar de Bijbel, zowel Oude als Nieuwe Testament, spreekt zich voortdurend uit over maatschappelijke en politieke toestanden, en kiest partij in sociale conflicten.

De Bijbel gaat staan aan de kant van de arme, de weduwe, de wees en de vreemdeling.

Vertaald naar onze tijd: De Bijbel kiest de kant van de dakloze om de hoek, de bijstandsmoeder die is aangewezen op de voedselbank, de asielzoeker die niet gehoord wordt en zovele anderen die het in onze samenleving niet kunnen redden.

De Bijbel is geen partijpolitiek, maar wel een partijdig boek.

Een boek om uit te lezen op zondag, maar om uit te leven op maandag.

Als je besluit om in de geest van het Bijbelse verhaal, een nieuwe wereld tot je agenda te maken en agenda betekent letterlijk: tot wat je te doen staat, dan verandert je leven.

Dat moet je willen en durven.

Dat is lastig en je kunt het ook niet alleen, dat houd je niet vol.

Daarvoor moet je geestverwanten zoeken, bondgenoten.

Je hebt elkaar nodig om te kunnen hopen.

Bij alle aanvechting en twijfel, dat het toch wel niets zal worden met deze wereld, kun je dan elkaars hoop weer nieuw leven in blazen.

Er is een Joods-Chassidische spreuk die luidt: Als iemand in nood is en zegt: "Er is geen God, er is geen recht en de mensen zijn slecht", antwoord dan: "Ja, maar hier ben ik – ik zal er zijn."

Het Bijbelverhaal doet een appèl op ons om elkaar te genezen van vooroordelen, van 'wij' tegenover 'zij', van harde taal die mensen opzet tegen elkaar.

Het roept ons op om de muren die we zo snel tussen elkaar optrekken, om die af te breken, steeds weer opnieuw.

Overal om ons heen zijn mensen gevangen in angst, schaamte, gewoontes, minderwaardigheidsgevoelens, in wat al niet.

Hopen op een nieuwe wereldorde, betekent ook en allereerst dichtbij huis beginnen.

Hoe kun je daar iets voor een ander betekenen?

Vandaag hebben we het verhaal gelezen van Johannes en hebben we zijn oproep gehoord.

En morgen hebben we een agenda voor weer een nieuwe maandag.

Amen